

שגישון בעזרה

מדוע פורק הפלמ"ח?

המישטר הקיים בישראל מה, מבחינה היסטורית, כי מלחמת תש"ח. כאשר קמה מדינת ישראל, בשדות הקרב של המלחמה, נוצרה מציאות חדשה בתכלית.

אולם המישטר לא מת מבחינה גופנית.

ניצניו של מישטר חדש היו חבויים במיסגרות הגדולות של הדור הצעיר הלוחם — הפלמ"ח ואירגוני המחתרת. הם באו לידי גילוי מרהיב עינין בחסיבות הלוחמות בערבות ה' נגב ובשדות פלשת, בהרי הגליל ובמרומי ירושלים. האירוי אליוס הדמוקראטי של חובשי כובעי הגרב, כמיהתם לחברה חדשה וטהורה יותר, נכונותם לראות את היריב הערבי ללא שינאה, היתקלות בשדה הקרב במציאות המרחב הערבי, סלידתם מן המפלגות הישנות — כל אלה יכלו לחולל את המהפכה שזעקה למבצעייה.

אולם הפלמ"ח לא פירק את המישטר הישן. המישטר הישן פירק את הפלמ"ח.

מה גרם לכך? האם חוסר הנכונות הפנימית של הכנים למרוד באבותיהם? האם פחדנות המנהיגים? האם מותם של שבעת אלפים ממיטב הדור הצעיר — מיספר עצום בימים ההם?

שאלות אלה יעסיקו את ההיסטוריון. אך המציאות ברורה לכל אדם: המישטר הישן נשאר קיים, כאשר מתה המציאות שהולידה אותו.

כמו דינזואורים שנקלעו למאה העשרים, כמו לגיון רימאי בשדה הקרב אטומי — הוא מהווה אנאכרוניזם מגוחך.

המישטר כולו — על מפלגותיו הרקובות, על מנגנוני המישחת, על תפיסותיו המעובשות, על אי-כשרונו המוחלט לפתור בעיה אקטואלית כלשהי — נשאר על כנו. ובכל שנה של המשך קיומו ושלטונו הוא הופך סכנה חמורה יותר לקיומה של מדינת ישראל.

בסוף תשכ"ה עמדה המדינה בסימן מערכת בחירות, שגילתה את תלישותו ואפסותו של המישטר בצורה מדהימה.

מפלגת השלטון העמידה כערך עליון את ה"יציבות" וה"משכיכות" — שתי תכונות הרוח-אסון כאשר צורך-השעה אינו לקיים את הבית הישן והסדוק, אלא דווקא להרסו ולפנות את המקום לבניין חדש.

הפגה שהתפלג ממנה — רפי" — הרבה לדבר על "מודר-ניציה", תוך ניצול ציני של הכמיהה למישטר חדש באמת, אך בראשו עמד הזקן המתעתע, אחד מאבות המישטר הקיים. תלמידיו הצעירים יותר, מסוגם של שמעון פרס ומשה דיין, היו ממשכי-ידך טיפוסיים, ללא העז והיכולת למרוד נגד מוסכמות האתמול. את סגידתם לרעיונות שאבד עליהם ה' כלח היסוד בפווה הביצועיסטית של זילזול ברעיונות בכלל.

המפלגות הדתיות, בעלות ההשפעה העצומה, ייצגו את המישטר היהודי-דתית של הגטו המזרח-אירופי, שכבר היה מיושן ורקוב כאשר מרדה בו הציונות לפני שלושה דורות.

מימין התייצבה תנועת-החרות, המגלמת את הסיגנון ה' לאומני המיסטי של פולין מסוף המאה שעברה. לא יותר צעירים היו מנהיגי מפ"ם, שתורו על נוסחות ברבורוכוב מלפני שני דורות, על הפרודוקטיביציה של יהודי הגטו והפיראמידה ההפוכה.

היה זה כאילו התנוכחו הדינזואור עם האישיתיוזאור, והממוטה עם האדם הקדמון.

ואילו האתגרים האדירים של המציאות החדשה לא הונכרו כלל. שום חלק מן המישטר הקיים לא היה מסוגל להשיב עליהם. כשם שאביר צלבני, אילו קם לפתע לתחייה, לא היה מסוגל להרדיך להק של מטוס-יקרב של צה"ל.

הריסת מיקדש האלים

איש המישטר הישן אינו יכול להקים מישטר חדש. אך הוא יכול לעזור בכך — על-ידי הריסת המישטר הישן מבפנים.

זאת עשה השנה דויד בן-גוריון.

הוא שבר את המיסגרות הישנות. הוא שיחרר כוחות ואנ' שים שהיו כבולים, עד השנה, בנאמנות עיוורת והרת-אסון, למפלגות האתמול. הוא חשף את הפרשיות הנעלמות המעי-דות על התנועות המישטר — מפרשת קיביה ועד פרשת עסק-הביש.

שמשון הגיבור לא הקים את בית-המקדש בהרה-בית. אך בהרסו את מיקדש אלילי הפלישתים, נתן דחיפה לנצחון דת חדשה ומתקדמת יותר.

דויד בן-גוריון לא יכול היה לעשות דבר למען המחר — זולת דבר חשוב אחד: הריסת שרידי האתמול.

ניבא זאת חיים וייצמן המנוח, אחד מאנדרכלי המישטר הקיים, כאשר אמר לאחד מידידיו (שגילה זאת השנה): "אני מקוה שלא אהיה עוד בחיים כאשר דויד בן-גוריון יהרוס את כל אשר הוא בונה עכשיו."

בהריסה זו תרם בן-גוריון תרומה מכרעת לעליית כוחות חדשים במדינה, שהיו מסוגלים להתמודד, לפני שנה יהיה מאוחר מדי, עם הבעיות הגורליות של המדינה במציאות החדשה.

ישנים היא תופעה חיונית בנינו ערים.

שום מישטר אינו עולה ומתגבש כמיקרה. הוא מנצח מפני שיש בו תשובה לבעיות היסוד של תקופתו, לאתגרים המרכזיים העומי דים בפני החברה.

מישטר המלוכה ניצח בישראל העתיקה, בימי שאול, מפני שלחץ האויבים מבחוץ וההתפתחות הכלכלית מבית חייבו את איחוד השבטים תחת שלטון מרכזי. מישטר הרבנים והגבאים קם בגטו היהודי מפני שהדת היתה המכשיר ה' יחיד לקיום זהותה של עדה מפורדת, חלשה וחסרת-מולדת.

המישטר הקיים בישראל נולד, בראשית המאה, כאשר היה היישוב ראש-גור חלוש ונתמך של היהדות העולמית, המשולל סיכוי לפרנס את עצמו, התלוי בחסדי שלטון זר והלוחם על חייו נגד הרוב הערבי בארץ.

כל שימותיו של המישטר הנוכחי — כלכלת השנור הטפילית, קנאותו האנטי-ערבית ואי האמונה באפשרות של שלום, תלותו במעצמות זרות וחוסר דמוקראטיה פנימית אמיתית — כולם כאחת הן תולדה ישירה וטבעית של אותה מציאות, המציאות של 1905.

אולם כל מישטר הופך סכנה לבניו, ברגע שמילא את תפקידו. המציאות משתנה. מציאות חדשה מולידה בעיות ואתגרים חדשים. היא מחייבת השקפות חדשות, רעיונות חדשים, טיפוס חדש של מנהיג, צמרת בעלת כשרונות חד-שים.

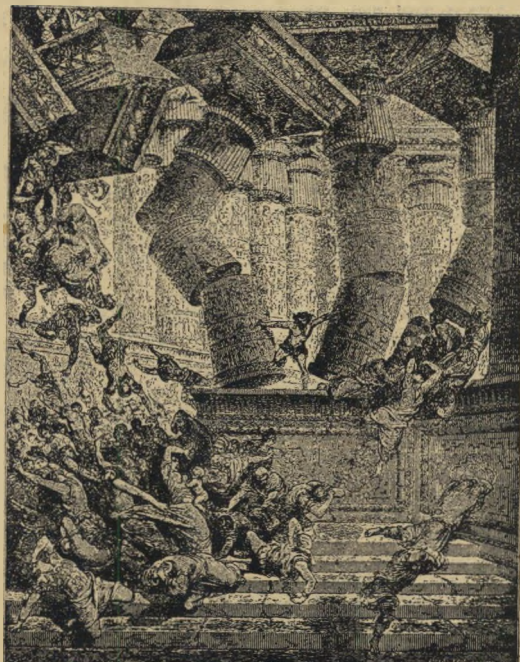
מנהיגים של מישטר אחד לעולם אינם מסוגלים להנהיג את המישטר הבא. כי אותן התכונות שהעלו אותם לגדולה במישטר א', יסכלו את ביצוע המשימות של מישטר ב'.

מנהיגי מישטר מהפכני אינם טובים לתפקידי שיקום ובינוי בחברה יציבה. מנהיגי מישטר מלחמתי הם האנשים האחר-נים המסוגלים לכונן שלום, בהתחלף המציאות. אנשים ש' ניצחו על מאבקה של אומה קטנה לעצמאות מדינית, אינם מתאימים למציאות המחייבת, למחרת היום, תפיסות מר-חביות.

אנשים כמו דויד בן-גוריון ולוי אשכול, למי של, שכל חייהם היו קודש למלחמה בערבים — החל ב"כיבוש העבודה" בפרדסי פתח-תקווה ו"גאולת" הארמה מירי אריסים ערביים, וכלה במלחמת תש"ח — אינם בעלי אותן התכונות והתפיסות הדרושות לכינון שלום בריקמא, הדרוש לשלב הבא של החיים הלאומיים.

אך אי המישטר היורד מן הבמה מרצון? אי ההנהגה המחותרת מרצונה על זכויות-היתר הכרוכות בשלטונה? אי בעליה-השררה, האינטרסנטים, האידיאולוגים, המפלגות ואנשי-הרוח של המישטר, המוכנים להסתלק ללא מאבק?

זהו הטבע האנושי, המחייב מלחמה לחיסולו של מישטר, ולהקמתו של מישטר חדש. בכל שמישטר מאריך יותר ימים, ככל שהתנוונותו והסתאבותו מתקדמות יותר — כן גדולה הסכנה הטמונה בו לקיום החברה האנושית.



יאמר שגישון: תאוצת נכשי עם פלשתים

המלחמה בין בן-גוריון ואשכול היתה אישית לחלו' טין. לא היה בה מקום להשקפות-עולם, לרעיונות, לגיודים מהותיים. בן-גוריון שוא את אשכול, ואשכול שוא את בן-גוריון, כשם שרק בעל ואשה יכולים לשנוא זה את זה אחרי שחיו ביחד את מרבית שנות חייהם. אולם הרבה מעבר לרצונם המודע של הניצים עצמם, לבש מאבקם הקטן והקטנוני משמעות של תהליך היסטורי.

תהליך זה הוא התפרקות המישטר הקיים בישראל.

מלחמתו של בן-גוריון לא היתה אפשרית אלא על רקע תהליך זה. אילו היה המישטר חזק ויציב, כפי שהיה לפני דור, לא היה בן-גוריון מסוגל לפלג את מפא"י, והדבר כלל לא היה עולה על דעתו.

המאבק ינק את ארסיותו מתהליך ההתנוו' נות. והוא מצידו דירבן תהליך זה.

הזקן אכול-השינאה, בעיוורונו הנקמני, דמה לשימשון ה' עיוור בעזה:

"והבית מלא האנשים והנשים, ושמה כל טרני פלשתים, ועל הגג כשלושת אלפים איש ואשה, הרואים בשחוק שמשון."

"ויקרא שמשון אל ה' ויאמר: אדוני ה'! זכרני-נא וחד' קני-נא אך הפעם הזה, האלוחים, ואנקמה נקם אחת משתי עיני פלשתים!"

"וילפות שמשון את שני עמודי-התווך, אשר הבית נכון עליהם, ויסמך עליהם. האחד בימינו והאחד בשמאלו."

"ויאמר שמשון: תמות נפשי עם פלשתים! ויס בכוח, ויפול הבית על הסרנים ועל כל העם אשר בו."

"ויהיו המתים אשר המית במותו רבים מאשר המית ב' חייו."

מזרות ועד מפ"ם

הילופים של מישטר הם אחד החזיונות הגדולים ב' חיי החברה האנושית. הדבר מתרחש רק אחת בכל כמה דורות, והוא המיד מלחה שמתרים עמקיים.

בזיאורנו המפלגתי הישראלי, בו נשחקו כל המטבעות ואיבדו את ערכם, הפך המושג "חילופי מישטר" סיסמה ריקה מתוכן.

עסקן המבקש לרשת את כסא רעהו, מפלגה המבקשת להגדיל את חלקה בשלל המגבית, סיעה המבקשת להיכנס לקואליציה — כל אלה נוהגים לדבר על "מישטר חדש" ו"חילופי מישטר".

זה טבעי למדי. כי מי שנמצא בתוך מישטר — אינו מבין מהו מישטר. מהותו של מישטר, כמו צורתו של בניין, יכולה להיות ברורה רק למי שעומד מחוצה לו. "מישטר" אינו קבוצה של עסקנים, גם לא מפלגה זו או אחרת. מישטר אינו קואליציה זמנית, להבדיל מאופוזיציה זמנית.

"מישטר" פירושו מכלול הכוחות, התפיסות, ההשקפות והאנשים השולטים בחברה מסוי' יימית.

הוא מורכב מפוליטיקאים ומתועמלנים, מראשי-ציבור ו' מפקידים בכירים, מעורכי-דעות וממנהלי-החינוך, משקרים מוסכמים ומנוכסי-צאן-ברזל, משיטה כלכלית ומתוכנית בית-הספר, ממדיניות הפנים והחוק.

בתוכני כל מישטר יש מפלגות וכיתות, ניגודי אינטרסים והתחרות אישית. אך לכולם יש שותפות-גורל, המתבטאת באחידות התפיסה היסודית.

המישטר הקיים בישראל התגבש שנים רבות לפני קום המדינה. הוא היה כבר קיים ב"מסודות הלאומיים" ששלטו ביישוב. בעיקרו הובא לאדמת ארץ-ישראל עוד ממזרח-אירופה.

כמישטר זה שותפים כל המפלגות במדינה — מחרות ועד מפ"ם (ואולי גם עד מק"י של מיקונוסימנה).

היניקה המשותפת מכספי המגבית היהודית, הסגידה ה' משותפת להשקפות-היסוד בענייני פנים וחוק, חוסר חילוקי הדעות האמיתיים בכנסת ובמלחמת-החבירות, ההתלכדות האוטומטית נגד כל כוח חדש — כל אלה אינם אלא סימ' פטומים חיצוניים לשייכות-יחד עמוקה זו.

מישטר זה הוא המתמוטט עתה בישראל. בעזרתו של דויד בן-גוריון, אחד מבניו העיק' ריים, קיבלה התמוטטות זו תנופה חדשה בתשכ"ה.

הגיבורים של 1905

התמוטטות זו היא תהליך חיובי. כי מותו של מישטר הוא תופעה חיונית לקיום החברה. כשם שהריסת בתים